

СТАНОВИЩЕ

на представените трудове за участие в конкурс
за академичната длъжност ДОЦЕНТ,

обявен от СУ „Св. Климент Охридски” в ДВ, бр. 21 от 18.03.2016 г. в професионално направление 2.1 Филология (исторически синтаксис на руския език и текстология) за нуждите на Катедра „Руски език” към ФСФ.

Автор на становище: Проф. д-р Елка Мирчева

Кандидат: Гл. ас. д-р Ценка Георгиева Досева

Гл. ас. д-р Ценка Досева завършва специалност Руска филология в СУ „Св. Климент Охридски” през 1977 г. За кратък период работи като преводач-кореспондент и като филолог специалист в Секцията за история на българския език към Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин”. От 1984 г. професионалната и научната ѝ кариера е тясно свързана със СУ, където първоначално е асистент във Втора катедра по руски език. През периода 1988-1992 г. е научен сътрудник в Езиково-текстологичната лаборатория към ФСФ, където работи под научното ръководство на проф. Румяна Павлова. След закриването на звеното от 1992 г. до днес работи в Катедра „Руски език”. През 2013 г. защитава успешно дисертационен труд на тема „Имена за лица в Новгородските минеи от 1095-1097 г.”, за което ѝ е присъдена научната степен *доктор по филология*.

В конкурса за академичната длъжност *доцент*, за която е единствен кандидат, д-р Досева участва с отпечатан монографичен труд, чиято тема е различна от тази на дисертационния труд. Книгата „Химнографският репертоар за свети пророк Илия в славянската книжнина”, 363 с., е публикувана през 2016 г. Това изследване е посочено от кандидатката като хабилизационен труд. Подробната библиографска справка добавя към това още авторското участие на Ценка Досева в тритомното издание и изследване на Симеоновия сборник (по Светославовия препис от 1073 г.), 54 научни статии, от които тя е посочила 14 за рецензиране, 8 рецензии и персоналии, съставителство и преводи, както и дейността ѝ в мащабния проект на СУ Enciclopedia slavica sanctorum.

Справката за водените от д-р Досева академични курсове показва, че те съответстват на изискуемия хорариум за академичната длъжност *доцент*. В момента на нея е поверено воденето на лекционните курсове в магистърската програма „Език. Култура. Превод” – *исторически синтаксис, история на руския език, текстология на средновековните славянски ръкописи*. Преподавала е *руски език* – на студентите от славянска филология и балканистика, на студенти от различни специалности на Юридическия, Историческия и Философския факултет на СУ, както и на тези с втора специалност Руски език; *историческа граматика на руски език* на специалността руска филология и лекции на студенти от руска филология, задочно обучение.

Преподавала е в Нов български университет.

Още в най-ранните си научни публикации кандидатката избира една тема, която доминира в научните ѝ изследвания – славянската химнография в една от основните богослужебни книги – Минея. Ценка Досева насочва своя интерес към три както добре известни, така и непроучени ръкописа – трите Новгородски минея от 1095, 1096 и 1097 г. – руски преписи, съхранили в себе си най-ранното свидетелство за богатството на старобългарската преводна химнография. Материал от тези уникални по своята стойност паметници е в основата на дисертационния ѝ труд, който вече получи своята компетентна оценка при защитата. С постепенното натрупване на все повече научен опит името на кандидатката се нарежда сред имената на изявени палеослависти у нас и в чужбина, посветили своите изследователски усилия за очертаването на обема и особеностите на старобългарската преводна и оригинална химнография.

От представените от кандидатката за рецензиране 14 статии 7 са посветени на лексикалните и словообразователните особености на славянските химнографски текстове и отново сред изворовия материал изпъкват Новгородските минеи. Тези публикации са завършени приноси, които представят в пълнота богатството на словообразователните типове, предпочитанията на преславските книжовници към определени модели, отделни лексикосемантични групи, както и редки композитни типове с несъмнен старобългарски произход, възникнали по всяка вероятност при превода именно на византийския Минея.

В последните години д-р Ценка Досева се насочва към химнографските произведения, посветени на култа към св. прор. Илия. Шест от посочените за рецензиране научни статии са свързани с монографичния ѝ труд и сочат пътя, извървян от авторката до реализирането на хабилитационния ѝ труд „Химнографският репертоар за свети пророк Илия в славянската книжнина”.

Хабилитационният труд на Ценка Досева е посветен на химнографския репертоар в Минея за един от най-тачените светци – св. прор. Илия. Авторката сама определя този труд като първа част от по-голямо изследване. Публикуваната наскоро част представлява въвеждане в темата, определянето на границите, обхвата на разпространение на химнографските произведения за св. Илия, изясняване на особеностите в състава на източнославянската и южнославянската книжна традиция, които представляват устойчиви във времето разклонения на първоначалния, на най-древния старобългарски състав на Службата.

Извършена е огромен обем работа. Издирени и типологизирани са десетки ръкописи. Досева работи изключително с непубликувани текстове, които въвежда в обращение във втория дял на монографията си. Тези текстове са извлечени основно от староизводни минеи, на които в труда е отделено приоритетно място, но е използвана и публикувана и Служба за св. прк. Илия от новоизводен минея, за който авторката отбелязва, че съдържа различен превод на широко разпространения Канон на Йоан Монах (Дамаскин). Същият новоизводен превод присъства и в печатните минеи. Този факт е особено интересен и заслужава по-нататъшно изследване.

Имам известни възражения по повод начина на представяне на изследвания материал, който по мое мнение в желанието изследването да бъде максимално изчерпателно, представя някои от явленията в прекалено раздробен вид.

Пристрастията на д-р Ценка Досева към словообразуването личи ясно в раздела, посветен на лексикалните особености на най-богатата по съдържание Служба за св. Илия в източнославянската традиция – тази от ръкопис РГАДА 122. Ексерпиран, описан и систематизиран е огромен материал.

Извънредно интересна е частта от изследването, посветена на вероятните непреводни песнопения в така наречените малки жанрови форми. Недостатъчно ясно в книгата е изтъкнат собствения авторски принос на кандидатката за издирването на византийски паралели на славянските служби, а това заслужава да бъде направено, още повече, че Досева е работила и с гръцки ръкописи, а не само с печатния гръцки Миней. На този фон изпъкват 19-те песнопения с неоткрити засега паралели. Те са представени накратко, като е направена заявка, че анализа на лексикалните и песенно-поетичните особености на тези творби ще бъде предмет на следваща разработка, която още отсега обещава да бъде извънредно интересна и новаторска в областта на собствено старобългарския принос към преводния химнографски репертоар. Този дял от разработката намирам за особено ценен и перспективен за по-нататъшни проучвания.

Съществена част от хабилитационния труд представлява първата публикация на 13 невъвеждани досега в обращение пълни текстове на Службата за св. прор. Илия. Макар и да се интересува основно от химнографския репертоар, авторката не оставя без внимание и множеството библейски откъси, проложни жития и под., които влизат в състава на Службата. Те са възпроизведени в цялост, което оценявам като много сполучлив подход, а в изследването е отделено специално място на паремийните откъси в Службата.

Публикацията на необнародвани и трудно достъпни текстове в славистиката само по себе си е постижение и крачка напред в попълване на картината за богатството на книжовното ни наследство. Към това Ценка Досева добавя още едно приложение – инципитариум на песнопенията в Службата за пророк Илия.

Монографията има всички качества на хабилитационен труд.

Цялостното представяне на д-р Ценка Досева е немислимо без участието ѝ в едно от големите постижения на българската палеославистика – изданието и изследването на Симеоновия сборник от 1073 г., в който проект тя участва извънредно активно.

Непременно заслужава да бъдат споменати впечатляващите с броя си участия в научни проекти. Наред с тези, разработвани в СУ „Св. Климент Охридски”, техният списък показва д-р Досева като търсен и желан партньор в разработването на проекти в чужбина (Русия, Норвегия). Във връзка с успешното участие на кандидатката в научни проекти ще

отбележа присъствието ѝ в колектива, разработил масштабния проект *Encilopaedia slavica sanctorum*, чрез който, благодарение на нейните изследователски усилия, издирените текстове на Службата за пророк Илия стават достояние на широк кръг учени, интересувани се от старата славянска книжнина.

Приключвайки този отзив, искам да обобщя, че гл. ас. д-р Ценка Досева е изявен изследовател със свое собствено място в изследването на старобългарската химнография, историята на руския и историята на българския книжовни езици, старобългарския език, славянската историческа лексикология, словообразуването и текстологията.

Всичко това ми дава основание убедено да препоръчам на членовете на научното жури да гласуват положително за присъждането на академичната длъжност *доцент* на гл. ас. д-р Ценка Георгиева Досева.

02.07.2016 г.

Автор на становище:
(проф. д-р Елка Мирчева)